

Judaika

Judaika

Żydzi stanowili 8% ludności II Rzeczypospolitej. W miastach ten odsetek był znacznie wyższy - co piąty mieszkaniec był pochodzenia żydowskiego. Choć II wojna światowa zmieniła wszystko, to nadal możemy znaleźć wokół siebie ślady ich dawnej obecności.

Jednym z miejsc koegzystencji Polaków, Niemców i Żydów było Puszczykowo. Pamiątką dawnych czasów jest [willa z wieżyczką-gołębnikiem](#), jeden z obiektów Szlaku Letniska Puszczykowo. Obok powstała bożnica, która nie przetrwała do czasów współczesnych. Przeszłość utrwaliła się również w nazwie wzniesienia obok szkoły, zwanego Górą Mojżesza.

Domy modlitwy

Najbardziej efektownym śladem obecności Żydów są synagogi. Jedną z piękniejszych w Wielkopolsce jest neoromańska [synagoga w Buku](#), obok której zachowała się dawna szkoła talmudyczna. Obecnie we wnętrzu bożnicy organizowane są wystawy, warsztaty i koncerty. Co roku obiekt gości festiwal kultury żydowskiej [Simchat Chajim Festival](#). Ocalała również [synagoga w Mosinie](#), wzniesiona w II połowie XIX wieku. Dziś mieści się tu [Galeria Sztuki](#), na parterze prezentowane są wystawy artystyczne, a piętro zajmuje Galeria Historyczna. Dawna synagoga znalazła się na trasie gry terenowej-questu [Mosina w XIX wieku](#).

Mniej szczęścia miały pozostałe bożnice wokół Poznania. W 1934 roku spłonęła [synagoga w Swarzędzu](#), której plany prezentuje [Swarzędzkie Centrum Historii i Sztuki](#). Drewniana [bożnica w Kórniku](#), jedna z najbardziej oryginalnych w Polsce, została rozebrana w 1940 roku. Jej lokalizację przypomina ulica Bożnicza, a model można oglądać w [Izbie Pamiątek Regionalnych w Bninie](#). Również w czasie II wojny światowej zburzono [synagogę w Obornikach](#), upamiętnioną na Obornickim Szlaku Tajemnic. Przetrwała natomiast mykwa (łaźnia) przy ulicy Ogrodowej, obecnie budynek komunalny. Ofiarą okupacji padła też synagoga w Murowanej Goślinie, o której przypomina tablica w chodniku oraz quest [Murowana Goślina z historią w tle](#). Śremską synagogę, jeden z przystanków [Miejskiej Trasy Turystycznej po prawobrzeżnym Śremitu](#), rozebrano w 1969 roku w związku z budową trasy do nowego mostu.

Kirkuty

[Ucho Igielne](#) to wąskie przejście z rynku do nieistniejącej już synagogi w Kórniku. Obecnie w pasażu zgromadzono macewy (płyty nagrobne) z miejscowego cmentarza, dostępne raz w roku, 1 listopada. Wejście zdobi oryginalna inskrypcja po hebrajsku i niemiecku. Oznakowane miejsce [cmentarza żydowskiego w Buku](#) znajduje się już poza miastem. W Mosinie zamiast [kirkutu](#) można zobaczyć fragment ogrodzenia z wmurowanym kamieniem pamięci i elementami macew. [Śremski kirkut](#) założono przy wjeździe do miasta, w obrębie grodziska. Dziś o historii tego miejsca, zwanego Żydowski Górami, świadczy pomnik stylizowany na macewę oraz głązy z gwiazdami Dawida. W Murowanej Goślinie, gdzie kultywuje się [pamięć o wielokulturowej przeszłości miasta](#), w obrębie dawnego kirkutu powstało [lapidarium](#) z ocalałą macewą, współczesną rzeźbą „Wiadomość do nieba” oraz Kamieniem Pamięci.

Wystawy

Na ekspozycję Swarzędzkiego Centrum Historii i Sztuki trafiły [macewy, które ocalały z miejscowego cmentarza](#). W muzeum można wcielić się w rolę żydowskiego mieszkańca miasta, nakładając [własne zdjęcie na twarz manekina](#). W dawnej synagodze w Buku prezentowane są [judaika](#), m.in. Tora, akcesoria do modlitwy oraz fragmenty modlitewników, znalezione w szparach filarów. Pamiątki żydowskie można również znaleźć w Izbie Regionalnej w Murowanej Goślinie ([macewy](#)) i w zbiorach Muzeum Śremskiego ([dokumenty](#)).

Miejsca martyrologii

Tragiczną pamiątką po ludności żydowskiej są miejsca ich niewolniczej pracy w czasie okupacji hitlerowskiej. Żydzi pracowali m.in. przy budowie [pałacu Arthura Greisera w Jeziorach \(obecnie Muzeum Przyrodnicze\)](#) oraz drogi zwanej [Grajzerówką](#). Podobna sytuacja miała miejsce przy budowie [Obornickich Łazienek](#), do której

wykorzystano m.in. macewy z miejscowego cmentarza. Stawiając [Głaz Pamięci w Gołuskach](#) uhonorowano ofiary tamtejszego obozu pracy, natomiast tablice upamiętniające obozy pracy dla Żydów zawisły na [wzgórzu kościelnym w Kicinie](#) oraz stacjach kolejowych w [Swarzędzu](#) i [Kobylnicy](#). Żydowskie ofiary z tego ostatniego obozu spoczęły w zbiorowej [mogile na cmentarzu w Uzarzewie](#). Tragiczną historię obozów pracy tymczasowej z Wielkopolski dokumentuje [Muzeum Martyrologiczne w Żabikowie](#). Placówka, założona na terenie jednego z obozów, opowiada o [wykorzystywaniu pracy Żydów do budowy autostrady](#) z Frankfurtu nad Odrą do Poznania.

Piotr Basiński

Poznańska Lokalna Organizacja Turystyczna